מאי טעמא דר׳ יוסי בר יהודה דאמר קרא [1]עד אחד לא יענה בנפש למות הוא דאינו עונה אבל לזכות עונה ורבנן אמר ריש לקיש משום דמיחזי כנוגע בעדותו ורבנן האי למות מאי דרשי ביה מוקמי ליה באחד מן התלמידים כדתניא אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות מניין שאין שומעין לו ת״ל עד אחד לא יענה [א]מניין לאחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין שומעין לו ת״ל אחד לא יענה בנפש למות: דיני נפשות המלמד כו׳: אמר רב [ב]לא שנו אלא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין מלמד זכות חוזר ומלמד חובה מיתיבי (א)למחרת משכימין ובאין המזכה אומר אני המזכה ומזכה אני במקומי המחייב אומר אני המחייב ומחייב אני במקומי המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה והא למחרת גמר דין הוא וליטעמיך למחרת משא ומתן מי ליכא כי קתני בשעת משא ומתן ת״ש (ב)דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין ואם איתא ליתני נמי איפכא תנא אזכות קא מהדר אחובה לא קא מהדר ת״ש (ג)דאמר ר׳ יוסי בר חנינא [ג]אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו ואמאי נימא אילו הוה קיים הדר ביה השתא מיהא לא הדר ביה והא (ד)שלחו מתם לדברי ר׳ יוסי בר חנינא מוצא מכלל רבינו אין מוצא איתמר תא שמע (ה)[ד]שני סופרי הדיינין עומדין לפניהן אחד מן הימין ואחד מן השמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין בשלמא דברי המחייבין למחר חזו טעמא אחרינא ובעו למעבד (ו)הלנת דין אלא דברי המזכין מאי טעמא לאו משום דאי חזו טעמא אחרינא לחובה לא משגחינן בהו לא כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות כדבעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן שנים שאמרו טעם אחד משני מקראות מהו אמר ליה [ה]אין מונין להן אלא אחד מנהני מילי אמר אביי דאמר קרא [2]אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עז לאלהים מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות דבי ר׳ ישמעאל תנא [3]וכפטיש יפוצץ סלע (ז)מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים היכי דמי טעם אחד משני מקראות אמר רב זביד כדתנן (ח)מזבח מקדש את הראוי לו רבי יהושע אומר [ו]כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד שנאמר [4]העולה על מוקדה מה עולה שהיא ראויה לאשים אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי לאשים אם עלה לא ירד רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה על מוקדה על המזבח מה עולה שהיא ראויה לגבי מזבח אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד ותרווייהו מאי קמרבו פסולין מר מייתי לה ממוקדה ומר מייתי לה ממזבח והא התם מיפלג פליגי דקתני סיפא אין בין דברי רבן גמליאל לדברי ר׳ יהושע אלא הדם והנסכים שר״ג אומר לא ירדו ור׳ יהושע אומר [ז]ירדו אלא אמר רב פפא כדתניא (ט)ר׳ יוסי הגלילי אומר מתוך שנאמר

כל

ורבנן. דאמרי אפי׳ לזכות לא יענה משום דנוגע הוא בדבר שמתחרט בו ודואג שמא יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים להזימו ומיהדר לא מצי הדרי בהו לאחר כדי דיבור דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **מוקי לה באחד מן התלמידים.** אבל בעדים לא מיתוקם משום נגיעת עדות כדאמרינן: **ת״ל אחד לא יענה בנפש למות.** למות הוא דאינו עונה כו׳: **לא שנו אלא בשעת משא ומתן.** דבעינן שיעמוד בדבריו לחזור אחר ראיות שמא ימצא חיזוק לזכות דשמא לא טעה: **אבל בשעת גמר דין.** שחיפש כבר הכל ועכשיו נראה שטעה חוזר ומלמד חובה: **למחרת.** משנה היא בפרק היו בודקין אותו (לקמן דף מ.) גבי הלנת דין: **דנין אלו כנגד אלו.** היכא דנחלקו בדין שלשים ושנים מחייבין ושלשים וחמשה מזכין וקיימא לן (לעיל דף ג.) אין מטין לחובה על פי אחד דנין בראיותיהן אלו כנגד אלו עד שיחזור בו אחד מן המחייבין דהוו להו מזכין רובא אבל לחזור בו אחד מן המזכין לא קתני ואם איתא דבגמר דין יכול לחזור וללמד חובה ניתני נמי איפכא ונימא או אחד מן המזכין את דברי המחייבין דאיכא הטייה לרעה על פי שנים: **תנא אזכותא.** ניחא ליה לאהדורי ומיתני משום לישנא מעליא וה״ה נמי איפכא: **רואין אותו.** לענין המנין: **והא שלחו מתם.** כלומר היכי מצית לתרוצא להא דרבי יוסי בר חנינא כרב והא שלחו מתם לדברי ר׳ יוסי בר חנינא מוצא מכלל רבינו הא דר׳ יוסי לא סבירא ליה דרב דאמר בשעת גמר דין חוזר לחובה: ומשני **אין מוצא איתמר.** הכי שלחו ליה לדברי רבי יוסי ברבי חנינא אין מוציאין מכלל דברי רב דטעמיה דר׳ יוסי משום דהשתא מיהא לא הדר ביה: **דברי המחייבין.** פלוני חייב ומן הטעם הזה פלוני זיכה ומן הטעם הזה: **בשלמא דברי המחייבין.** בעי למיכתב ביום ראשון ואע״ג דמצי למיהדר דבעינן לידע למחר הטעמים משום דאי הדר ביה חד מינייהו מטעמא קמא ומחייב ליה למחר מטעמא אחרינא בעי למיהדר ומיבעי הלנת דין בטעמא בתרא אולי יחזור בו הלילה: **אלא דברי המזכין.** אם איתא דיכול לחזור בו למה לי למכתבינהו אי משום שעת משא ומתן דלמחר הא מילתא בעלמא היא כדי שיחזור אחר הזכות לכתוב פלוני זיכה למה לי למכתב טעמא אלא לאו משום דאי הדר ביה לא ציתינן ליה הלכך בעי למיכתב טעמא דלא נינשייה לטעמיה ונימא (ליה שמא) בדבר שהצדוקין מודים בו הייתי טועה(י): **טעם אחד משני מקראות.** מפרש לקמן היכי דמי: **אין מונין להן אלא אחד.** דחד מהנך קראי לאו להכי אתא דקיימא לן לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד הלכך חד מינייהו מטעא טעי: **אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי.** אבל שתים לא דיבר אלהים לשמוע אחת: **המזבח מקדש.** פסולין שאם עלו לא ירדו: **את הראוי לו.** ובלבד שיהא דבר שנראה כבר למזבח וזבחים [פג:] מפרש למעוטי קמצים שלא קדשו בכלי. אבל פיגול ונספך דמו ונשחט במחשבת פסול אם עלו לא ירדו והתם [פד:] מפרש טעמא שהיה פסולן בקדש כלומר שנפסלו בעזרה: **רבי יהושע אומר כו׳.** קא סלקא דעתך דרבי יהושע לאו לאיפלוגי אתא אלא למילפא מקרא: **כל הראוי לאשים** גרסינן. לאשים להקטרה על האש: **העולה על מוקדה.** ממוקדה דייק דהיינו אשים דאמר קרא [ויקרא ו] כל הלילה תהא שם דכיון שעלתה לא תרד ומשום כשירה לא איצטריך: **כל הראוי לאשים** גרסינן ולא גרסינן כל העולה לאשים. וטעמא דרבן גמליאל מעל המזבח [שם]: **ותרוייהו מרבו פסולין.** שנפסלו בעזרה שאם עלו לא ירדו ולא פליגי אהדדי אלא מר יליף ממוקדה כו׳: ופרכינן **התם הא מיפלג פליגי.** ולא טעם אחד הוא: **הדם והנסכים.** שנפסלו לא ירדו דהא נראו למזבח: **לר׳ יהושע ירדו.** דאינן לאשים:

כל

אלא דברי המזכין מ״ט. פ״ה למה לי למיכתבינהו משום משא ומתן דלמחר הא מלתא בעלמא הוא כדי שיחזור אחר זכות לכתוב פלוני זיכה ל״ל טעמא אלא משום דאי הדר לא צייתי ליה הלכך צריך למיכתב טעמא דלא לימא בדבר שהצדוקין מודין בו הייתי טועה וא״ת ומהאי טעמא צריך ליכתוב טעמא אע״פ שיכול לחזור בשעת גמר דין משום דבשעת משא ומתן דלמחר שלא יאמר בדבר שצדוקין מודין הייתי טועה ויחזור וי״ל כיון דליכא נפקותא כולי האי לענין פטור וחובה של נידון אלא כדי שיחזור אחר זכותו לא היה להם לחוש לכתוב טעמא מאחר דבשעת גמר הדין יכולין לחזור בכל ענין אבל אם אינם יכולין לחזור בכל ענין אף בשעת גמר דין יש נפקותא אז ראוי לכתוב: **מה** פטיש זה. רבינו שמואל גריס מחלק שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע וקשה דהוה ליה (כ)למימר מה הסלע מתחלקת וכן בפרק רבי עקיבא (שבת פח: ושם) גרס מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודבור שיצא מפי הקב״ה היה מתחלק לשבעים לשון והו״ל למימר נמי מה סלע מתחלקת ומפרש ר״ת וכפטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלקת מן הסלע כדאמרי׳ במדרש (ל)מעשה בא׳ שלקח סנפירין הלך לבודקו נתנו על הסדן והכהו בקורנס ונבקע הסדן ונחלק הקורנס וסנפירין עומד במקומו היינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע:

יוס

מסורת הש״ס

א) לקמן מ., ב) ג״ז שם, ג) לקמן מג., ד) לעיל יז:, ה) לקמן לו: [ודף לה.], ו) [לעיל יז. לקמן לה.], ז) [שבת פח:], ח) זבחים פג., ט) ג״ז שם:, י) [עי׳ יעב״ץ], כ) למימר נמי מה הסלע כצ״ל רש״ל, ל) [רבה איכה פרשה ד ד״ה זכו נזיריה],

◆

תורה אור השלם

1. כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת: במדבר לה ל
2. אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתַּיִם זוּ שָׁמָעְתִּי כִּי עֹז לֵאלֹהִים: תהלים סב יב
3. הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: ירמיהו כג כט
4. צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב

◆

מוסף רש״י

לא שנו אלא בשעת משא ומתן. הוא דלא יחזור, דמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו, ושמא ימצא ראיות נכונות, **אבל בשעת גמר דין.** שכבר חזר על כל צדדין ונראה לו שאין דבריו נכונים, חוזר ומלמד חובה (לעיל לב.). **המזכה.** אתמול, אומר אני הוא המזכה אתמול ועדיין מזכה אני על כרחו, שאינו יכול לחזור בו, והמחייב אומר אם לא מצאו הלילה זכות אני המחייב ומחייב אני במקומי (לקמן מ.). **המלמד.** אתמול חובה. אם מצא לו הלילה זכות מלמד זכות, אבל המלמד זכות כו׳ (שם). **עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין.** דאיכא הטייה לטובה ע״פ (עד) אחד וה״ה אם יראה אחד מן המזכין את דברי המחייבין, דהוו להו שלשים ושבעה מחייבין ואיכא הטייה לרעה ע״פ שלשה, ובשעת גמר דין הא אוקימנא דאף המלמד זכות יכול לחזור וללמד חובה (שם). **שזיכה.** שהוציא דבריו וטעמו לאור (לקמן מג.). **וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין.** שניהם כותבין דברי המזכין ושניהם כותבין דברי המחייבים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו על של חבירו (לקמן לו:). **מה פטיש זה מתחלק.** הסלע על ידו לכמה ניצוצות (שבת פח:). **מזבח מקדש.** אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמו ואין מורידין אותו, **את הראוי לו.** משהוברר לחלקו (זבחים פג.). **ר׳ יהושע אומר כו׳.** הני תנאי פליגי בפירושא דאת הראוי לו דסתמא דמתני׳, דרבי סתם מתני׳ את הראוי לו למעוטי שאין ראוי לו והדר מפרש ומאי ניהו ראוי לו, לר׳ יהושע ראוי לאישים שנפסל ולא דם פסול ונסכים פסולין שאינן לאישים, ולר״ג כל הראוי למזבח שנפסל אפילו דם ונסכים, ואין לך למעט אלא מה שלא נברר לחלק מזבח מעולם, ומאי ניהו קמצים שלא קידשו בכלי. לאשים, לאש (שם). העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועולה הרי הוא בהוייתו ולא תרד, היא משמע בהוייתו תהא משתעלה על מוקדה (שם). אף כל שהוא ראוי לאשים. לאפוקי דם ונסכים, כדמפרש בסיפא אין בין דברי ר״ג לדברי ר׳ יהושע אלא הדם והנסכים (שם).

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״י מהלכות סנהדרין הלכה ח:
כג ב מיי׳ שם הלכה ב ופי״א שם הלכה א:
כד ג מיי׳ שם פרק י׳ הלכה ג:
כה ד מיי׳ שם פ״ב הלכה ג [ופי״א הלכה ט]:
כו ה מיי׳ שם פרק י׳ הלכה ה:
כז ו מיי׳ פ״ג מהלכות פסולי מוקדשין הל׳ ג:
כח ז מיי׳ שם הלכה יד:

◆

רבינו חננאל

ואוקמה רב פפא באחד מן התלמידים ודברי הכל. דתניא מנין לא׳ מן העדים שאמר יש לי ללמד עליו זכות שאין שומעין לו. שנא׳ ועד אחד לא יענה [מנין לאחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה שאין שומעין לו ת״ל לא יענה בנפש למות] אחד לא תענה: דיני ממונות המלמד חובה חוזר ומלמד זכות והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה דיני נפשות המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה. אמר רב לא שנו אלא בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין המלמד זכות חוזר ומלמד חובה. ת״ש ר׳ יוסי ב״ר חנינא אומר אחד מן התלמידין שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו אמאי וניחוש דלמא אלו הוה קיים הוה הדר ביה. השתא מיהא לא הדר ביה. והא שלחו מתם כי דברי ר׳ יוסי ב״ר חנינא חולקין על רבינו רב. ושנינן אין חולקין אתמר. ת״ש שני סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מן הימין ואחד מן השמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין דברי המזכין אמאי לאו משום דאי חזו טעמא לחובה לא משגחי בהו. ודחינן לא. אלא כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות וכו׳ יוחנן דאמר שנים שאמרו טעם א׳ משני מקראות אין מונין אותן אלא אחד מאי טעמא שנא׳ אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים. ואין טעם אחד יוצא משני מקראות. היכי דמי טעם אחד משני מקראות ואמר רב זביד כדתנן בשחיטת קדשים פ״ט המזבח מקדש את הראוי לו ר׳ יהושע אומר כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד. שנאמר על המזבח כל הלילה. פי׳ כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד ותרווייהו קא מרבו פסולין שאם עלו לא ירדו. ר׳ יהושע מייתי לה ממוקדה. ורבן גמליאל מייתי לה ממזבח. ודחינן והא התם מפלג פליגי דקתני סיפא אין בין רבן גמליאל לר׳ יהושע אלא הדם והנסכים שרבן גמליאל אומר הואיל וראויין הן למזבח לא ירדו. ור׳ יהושע אומר הואיל ואינן ראוים לאשים